

A *Kokinvasú¹Régi és új versek antológiája* avagy Kokinsú, amelyet 905 táján adtak ki Daigo császár rendeletére, időrendben és meglehetősen jelentőségében is első a 21 császári rendeletre összeállított versantológia – *csokuszensú²* – között, amelyekből az utolsót 1433-ban kompilálták. Szerkesztését Ki no Curajuki³ (872-945) koordinálta, munkatársai Ki no Tomonori, Ócsikócsi no Micune és Mibu no Tadamine voltak. Japán nyelvű bevezetőjét⁴ is Curajuki írta (volt egy kínaiul fogalmazott prólógus⁵ is Ki no Josimocsi által) ekképp megalkotva a japáni poétika első szisztematikus, esztétikai teóriáját is. Az antológia Curajuki által írott prólógusa az első lényeges irodalom-és kritikaelméleti értekezés a japán kultúrtörténetben, jelentősége, hatása a szigetországi irodalom egészére gyakorlatilag felbecsülhetetlen.

Villányi G. András 23

KOKINSÚ

A hús ívben⁶ összegyűjtött gyűjtemény tulajdonképpen nem csupán a következő hús antológia szerkesztésmódjára, hanem napjainkig a japán líra és általában irodalom teljes keresztmetszetére gyakorolt döntő hatást. A kötetben 1111 vers szerepel – régi és kortárs miként az antológia címe előlegezi – mintegy hús téma szerinti felosztásban, amelyek közül legfontosabbak az évszakok és a szerelem, ám szerepelnek olyanok is, mint elválás (pl. hivatali küldetés, száműzetés stb. miatt), utazás, gyász stb.⁷

Fontos a rendszerezés tematikája, amely nem időbeli vagy szerzőnkénti sorrendet vesz alapul, hanem az egyes darabok közötti áthallásos, dialógizáló és asszociációs lehetőségeket. Ez a módszer mintegy fél évezreddel később felbecsülhetetlen hatással volt a *renga*⁸ szerkesztésére és ekként átértékelően a *hokku*⁹ - *haiku* - evolúciójára is.

Fontos megjegyezni, hogy ez a válogatás önkényes, hiszen nem követi a kokinsú rendszert sem a témakörönkénti csoportosítás, sem az egymást követő versek közötti explicit vagy implicit kapcsolódások tekintetében. Közben nem reprezentálja a 905-ös versgyűjtemény 1111 darabját sem módszerében, sem a 125 megnevezett szerzőt (a kötetben sok ún. anonim költő is helyet kapott, akiket a szerkesztők bármely okból nem tudtak vagy kívántak megnevezni), ám betekintést enged egy olyan eltűnt kor érzékenységébe, amelyben a vers a társadalmi elit napi modus vivendijének meghatározó eleme volt.

A válogatásról

Az itt olvasható vakák kiválogatása nem azzal az igénnyel történt, hogy minél teljesebb tükrét kínálja a Kokinsú szerkezetének vagy tartalmának. Adott keretek között – a szöveg cca. öt százalékával – nem lehetett cél a csaknem húsz téma felvezetése. Azokat a verseket emeltem ki, amelyek olvasásaim során figyelmemet inkább felkeltették. Minden vaka viseli gyűjteménybeli eredeti számozását. Szemléltetendő a gyűjtemény szerkesztésének tematikáját kiválasztottam egy hosszabb (*Tavaszi II. 73-85*) és néhány rövidebb sorozatot az antológiából (*Elválás versei VIII. 392-395*) Eltekintve e szemelvényektől a fordítások szerzőnként lettek csoportosítva. Ebből a sokszínű, ám ekkorra meglehetősen szabványosított érzékenységből számomra mind hangsúlyosabb Ono no Komacsi vibráló, bő ezredév alatt mit sem kopott géniusza. Egy ünnevelt szépség, majd a vénségében porba sújtott, elfeledett istennő látomása szerelemről és múlandóságról.

Szótag és mora¹⁰

A vaka ötsoros 31 morás strófa. Míg a szótagok lehetnek hosszúak vagy rövidek, addig a mora egységnyi időt jelöl. Japánban minden szótag magánhangzóra végződik vagy *n*. Míg a japán töltőtoll szó *mannenhi*c 4 szótag, morában számolva ez 6:ma+N+ne+N+hi+cu. Bevetett szokás a haiku és vaka szótagszám-alapú fordítása. Ezt teszem én is, bár némileg elégedetlenül, hiszen ekként a fordítás gyakorta hosszabb a fordított szövegnél. Ez a hosszabság nemritkán töltelékszavak, ragok, toldalékok formájában valósul meg, ami kifejezetten előnytelen egy ily rövid, epigrammaszerűen tömör műfaj esetében. Másfelől tagadhatatlan, hogy a japán szöveg olykor annyira minimalista, oly dísztelen, hogy nehezen éri el az európai ember esztétikai ingerküszöbét. Ilyen esetben mégis hasznos lehet szótagban számolni mora helyett.

¹古今和歌集 vagy 古今集 = régi és új versek gyűjteménye.

²勅撰集

³紀貫之

⁴kanadzso 仮名序

⁵manadzso 真名序

⁶巻 maki

⁷Évszakok: tavasz 2, nyár 1, ősz 2, tél 1 kötet. Köszöntések. Elválás. Utazás. Szójátékok. Szerelem 5 kötet. Bánat. Vegyes 3 kötet. Udvari vegyes versek.

⁸連歌 Versfűzér, verslánc, amelyet többen írtak együtt.

⁹発句 A rengát indító, legfontosabb darab, amelynek megalkotására a társaságban a legnagyobb tiszteletnek örvendő költőt kérték fel rendszerint. A haiku 俳句 elnevezés viszonylag modern és Maszaoka Sikitől (1867-1902) 正岡子規 származik.

¹⁰A vakával és stílusesszökzeivel (makurakotoba, kakekotoba, engo stb.) bővebben az Új Forrás 2016/5 számában foglalkozom.